

Høringsinnspill til Endringer i menneskerettsloven mv. (inkorporering av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne)

- Likestillings- og diskrimineringsombudet støtter regjeringens forslag om inkorporering av konvensjonen om funksjonshemmedes rettigheter (CRPD) i menneskerettsloven.¹

Dette er i tråd med flertallet til Regjeringens ekspertutvalg, Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM), Barneombudet, Fellesorganisasjonen (FO), Virke, Advokatforeningen, Pasient- og brukerombudet og de største organisasjonene på feltet, for å nevne noen.

Personer med funksjonsnedsettelse utgjør en stor og mangfoldig minoritet i Norge. Dette er en minoritet vi alle kan bli en del av en dag. Hvordan vi sikrer livsvilkårene til funksjonshemmede i Norge, vil derfor kunne få stor betydning for oss alle, på en eller annen måte i løpet av livet. Personer med funksjonsnedsettelse opplever ofte utenforskap og tilleggsproblemer på grunn av samfunnsskapte barrierer som fysisk og digital diskriminering, lovverk som virker diskriminerende og negative stereotypier som hindrer full deltagelse i samfunnet. Det er ikke funksjonsnedsettelsen som er bestemmende for deltagelse i samfunnet - muligheten til å ta utdanning, være i jobb, være aktiv i kultur og politikk – det er hvordan samfunnet tar hensyn til og tilrettelegger for alle innbyggers behov. CRPD forplikter oss til å planlegge for fremtiden slik at vi ikke skaper nye ekskluderende barrierer, og til innsats for å bygge ned eksisterende diskriminerende barrierer.

CRPD krever og forutsetter derfor et paradigmeskifte; en utforming av politikk, lovverk og praksis og endring i forståelse, slik at individets autonomi, selvbestemmelse og integritet respekteres i størst mulig grad. Politikken må utformes slik at den motvirker negative stereotypier, og alle statens myndigheter må systematisk jobbe for å gjøre samfunnet mer tilgjengelig og inkluderende. En inkorporering av CRPD i menneskerettsloven vil kunne bidra til et slikt paradigmeskifte, ved at funksjonshemmedes menneskerettigheter blir mer synlig og får styrket status, tillegges større vekt og får større gjennomslag. Konvensjonen åpner ikke for at funksjonshemmede skal ha flere eller andre rettigheter enn andre i befolkningen,

¹ For mer informasjon kan dere se [LDO sitt høringssvar Utredning om inkorporering av FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne \(CRPD\) i norsk lov](#), og [vår rapport Inkorporering av CRPD](#).

men understreker at funksjonshemmede skal ha de samme rettighetene som andre, og hvilke virkemidler som trengs for dette.

Inkorporering av CRPD i menneskerettsloven, vil gi et tydelig signal inn i både pågående og fremtidige lov-prosesser om at funksjonshemmedes rettigheter skal tas hensyn til. FNs kvinnekonvensjon og FNs barnekonvensjonen er allerede inkorporert i menneskerettsloven, og norsk lov bør gi klart signal om at funksjonshemmedes menneskerettigheter har samme rettslig status. Mangel på inkorporering av CRPD i menneskerettsloven kan oppleves som en ekstra diskriminering i seg selv.

- LDO mener at en inkorporering av CRPD i menneskerettsloven vil skape en mer avklart rettslig situasjon og styrke gjennomslagskraften for CRPD overfor norsk rett i motstridstilfellene.

Norge har ratifisert konvensjon og er derfor allerede folkerettslig forpliktet av CRPD, men siden Norge bygger på et dualistisk system, er norsk rett og internasjonale konvensjoner i utgangspunktet to adskilte rettssystemer. Konsekvensen av dette er at det nå er norsk rett som vil gå foran CRPD i de få tilfellene det er en direkte konflikt mellom CRPD og norsk rett. Samtidig gjelder det noen prinsipper som gjør at CRPD allerede etter gjeldende rett har stor betydning. Siden konvensjonen er ratifisert, gjelder presumpsjonsprinsippet. Det vil si at så langt det er mulig etter forsvarlig rettskildebruk, skal norsk rett tolkes slik at det oppstår samsvar mellom Norsk rett og CRPD.

Dersom CRPD inkorporeres, er det grunn til å anta at både forvaltingsorganer og domstoler vil legge større vekt på konvensjonens formål og prinsipper. Konvensjonen vil slik kunne få større betydning i kommunal praksis. Norsk lov skal allerede tolkes i lys av CRPD, men en inkorporering med forrang kan forventes å bidra til at CRPD får større gjennomslagskraft ved skjønsmessige konkrete vurderinger som kommuner foretar.

Statene har - og vil også etter inkorporering ha - betydelig handlingsrom når det gjelder rettigheter det vil koste penger å realisere fullt ut. CRPD (artikkel 4.2) inneholder en egen bestemmelse som sier at økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter kan gjennomføres gradvis. Når det gjelder nedbygging av barrierer i samfunnet, forventes det en planmessig og systematisk investering i dette, men plikten til å sikre denne type rettigheter er en gradvis realiseringsplikt, innenfor det som er mulig ut fra tilgjengelige ressurser.

En inkorporering av CRPD i menneskerettsloven innebærer ikke at Norge blir tilsluttet tilleggsprotokollen til CRPD om individklageadgang til CRPD-komiteen. Denne tilleggsprotokollen har Norge ikke tilsluttet seg (ratifisert). Inkorporering av CRPD i

menneskerettsloven endrer ikke dette, og vil altså ikke gi personer med funksjonsnedsettelse klageadgang til CRPD-komiteen.

Da Norge ratifiserte konvensjonen, ble det avgitt to tolkningserklæringer til konvensjonen. Disse tolkningserklæringene er ikke reservasjoner i folkerettslig forstand. Det betyr at de ikke unntar eller modifiserer den rettslige virkningen av bestemmelsene i konvensjonen. Men tolkningserklæringene sier noe om hvordan norsk lovgiver forstår og tolker tre sentrale artikler i CRPD som særlig angår spørsmål om inngrep i selvbestemmelse gjennom tvungent vergemål og bruk av tvang i helse- og omsorgstjenester mot personer med kognitive, intellektuelle og/eller psykososiale funksjonsnedsettelser.

LDO støtter at forslaget om inkorporering av CRPD i norsk lov vedtas slik regjeringen foreslår, uten tilføyelse av at konvensjonen skal forstås slik det fremgår tolkningserklæringene. Vi viser til det flertallet i regjeringens ekspertutvalg også sier om at det kan være fare for at en slik tilføyelse «kan virke dempende på anstrengelsene for å innføre virkemidler som reduserer behovet for slike tiltak som erklæringen gjelder.²

LDO fremhever samtidig at vi prinsipielt mener at tolkningserklæringene burde trekkes, fordi de gir signal som *kan* oppfattes dit hen at endring og utvikling av norsk rett og praksis ikke er nødvendig på de områdene som erklæringene gjelder. Vi understreker derfor at selv om inkorporering skjer uten at tolkningserklæringene trekkes, bør dette ikke svekke gjennomslagskraften for prinsippene og rettighetene i CRPD om respekt for autonomi og plikt til forebygging av tvang gjennom beslutningsstøtte og tilpassede frivillige tjenester. Rett til rettssikkerhet skal etter CRPD gjelde for alle personer med funksjonsnedsettelse på lik linje og på alle samfunnsområder - også ved tvang i helsetjenestene og ved inngrep i selvbestemmelse gjennom ufrivillig vergemål.

Sendt inn 06.11.2025.

² Konvensjon om funksjonshemmedes rettigheter, Inkorporering i menneskerettsloven, Del 1 Inkorporering og behov for lovendringer side 77.